

Sygn. akt II UK 593/15

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 19 stycznia 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jerzy Kuźniar (przewodniczący)

SSN Beata Gudowska

SSN Maciej Pacuda (sprawozdawca)

w sprawie z wniosku W. Sp. z o.o. w W.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w W.

przy udziale zainteresowanego M. K.

o wydanie zaświadczenia w sprawie z zakresu ubezpieczeń społecznych,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń

Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 19 stycznia 2017 r.,

skargi kasacyjnej wnioskodawcy od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...]

z dnia 25 marca 2015 r., sygn. akt III AUa [...],

**oddala skargę kasacyjną i zasądza od wnioskodawcy na rzecz
pozwanego organu rentowego kwotę 120 zł (sto dwadzieścia)
tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w W. wyrokiem z dnia 8 stycznia 2013 r. oddalił odwołanie wniesione przez W. Sp. z o.o. w W. od

decyzji Zakładu Ubezpieczenia Społecznych Oddziału w W. z dnia 27 sierpnia 2012 r.

Sąd Okręgowy ustalił, że odwołująca się W. Sp. z o.o. w W. w dniu 12 stycznia 2012 r. złożyła w organie rentowym wniosek o poświadczenie dokumentów o ustawodawstwie właściwym dla pracownika M. K. w związku z czasowym delegowaniem go do pracy na terytorium Francji w okresie od dnia 9 stycznia 2012 r. do dnia 31 lipca 2012 r. Odwołująca się, posiadająca siedzibę i prowadząca działalność w Polsce, zajmuje się wyszukiwaniem miejsc pracy i pozyskiwaniem pracowników, działalnością agencji tymczasowej oraz pozostałą działalnością w zakresie udostępniania pracowników. Jej administracja, a także kadry, księgowość i marketing są prowadzone w Polsce.

Zainteresowany M. K. został zatrudniony przez odwołującą się na podstawie umowy o pracę na okres od dnia 9 stycznia 2012 r. do dnia 31 lipca 2012 r. i zgłoszony przez nią do ubezpieczeń jako pracownik. Zgodnie z umową o pracę został delegowany do pracy na terytorium Francji jako murarz.

Sąd pierwszej instancji ustalił ponadto, że średnie obroty odwołującej się Spółki z tytułu działalności prowadzonej poza granicami kraju wynoszą około 88%, a w kraju około 12%. Według stanu na dzień 30 listopada 2011 r., odwołująca się realizuje w kraju 12 umów i zatrudnia 113 pracowników, a za granicą odpowiednio 31 umów i 160 pracowników. W okresie od stycznia 2012 r. do kwietnia 2012 r. Spółka realizowała natomiast w kraju 11 umów i zatrudniała 57 pracowników, a za granicą 38 umów i 178 pracowników. Średnie obroty za granicą w okresie ostatnich 12 miesięcy wynosiły 82-85%, a w Polsce 18-15%.

Powołując się na powyższe ustalenia faktyczne, Sąd Okręgowy uznał, że odwołanie nie zasługuje na uwzględnienie. Sąd ten stwierdził bowiem, że dysproporcja w zakresie obrotów, liczby umów i pracowników zatrudnionych i zgłoszonych do ubezpieczeń w Polsce oraz za granicą świadczy o nieprowadzeniu przez odwołującą się w kraju działalności w znacznej części, w rozumieniu art. 12 ust. 1 rozporządzenia nr 883/2004. Dlatego też dla pracowników wykonujących pracę na terytorium Francji i Niemiec, w tym dla zainteresowanego, nie jest właściwe ustawodawstwo polskie w zakresie ubezpieczeń.

Sąd Apelacyjny w [...] wyrokiem z dnia 5 września 2013 r., wydanym na skutek apelacji wniesionej przez odwołującą się Spółkę od wyroku Sądu pierwszej instancji, zmienił ten wyrok oraz poprzedzającą go decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w W. z 27 sierpnia 2012 r. w ten sposób, że nakazał wydanie zaświadczenia potwierdzającego, że M. K. podlega polskiemu ustawodawstwu w zakresie ubezpieczeń społecznych za czas od dnia 9 stycznia 2012 r. do dnia 31 lipca 2012 r., czyli w okresie wykonywania pracy na terytorium Francji.

Sąd Apelacyjny uznał, że Sąd pierwszej instancji prawidłowo ustalił wskaźniki: miejsce siedziby pracodawcy delegującego i jego administracji, liczbę personelu administracyjnego obecnego w państwie członkowskim wysyłającym, miejsce rekrutacji pracowników delegowanych, miejsce zawierania umów oraz prawo, któremu podlegają umowy zawarte z pracownikami. Równocześnie jednak Sąd drugiej instancji podkreślił, iż krótkotrwała zmiana niektórych wskaźników nie powinna ważyć o ocenie wniosku. Funkcjonowanie przedsiębiorstwa jest bowiem uzależnione od szeregu czynników, w tym od niego niezależnych. Dokumentacja dostarczona przez Spółkę wskazuje zaś na zmienne wartości, zarówno obrotów, jak i liczby zatrudnionych pracowników. W 2011 r. i w 2012 r. odnotowano spadek osiąganego obrotu w Polsce, jednakże tendencja ta jest związana z obecną sytuacją na rynku europejskim. Z tego względu wartość osiągniętych obrotów nie może stanowić podstawowej determinanty w rozstrzygnięciu sprawy. Sąd Apelacyjny dodał także, iż jest poza sporem, że podczas całego okresu delegowania zainteresowanego był zachowany bezpośredni związek pomiędzy przedsiębiorstwem delegującym a pracownikiem delegowanym. Okoliczności te świadczą więc o istnieniu po stronie odwołującej się przesłanek warunkujących wydanie zaświadczenia A1, potwierdzającego objęcie pracownika delegowanego krajowym systemem ubezpieczeń społecznych.

W następstwie wniesienia przez organ rentowy skargi kasacyjnej od wyroku Sądu Apelacyjnego z dnia 5 września 2013 r., zarzucającej naruszenie: art. 83b ust. 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych oraz art. 11 ust. 2 lit. a i art. 12 ust. 1 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 883/2004 z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego i

art. 14 ust. 1 i 2 i art. 19 ust. 2 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 987/2009 z dnia 16 września 2009 r. dotyczącego wykonywania rozporządzenia (WE) nr 883/2004 w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego, a także art. 6 ust. 1 pkt 1 w zw. z 11 ust. 1 i art. 12 ust. 1 oraz art. 13 pkt 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, Sąd Najwyższy wyrokiem z dnia 10 grudnia 2014 r., II UK 84/14, uchylił zaskarżony wyrok i przekazał sprawę Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania i orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy powołał się na swoje wyroki z dnia 4 czerwca 2014 r., II UK 565/13 (LEX nr 1475235) oraz z dnia 4 czerwca 2014 r., II UK 550/13 (LEX nr 1478710), w których stwierdzono, że agencja pracy tymczasowej, delegująca zatrudnianych pracowników do pracy za granicą, może być uznana za pracodawcę zazwyczaj prowadzącego znaczną część działalności, innej niż działalność związana z samym zarządzaniem wewnętrznym na terytorium państwa członkowskiego, w którym ma swoją siedzibę, czyli w rozumieniu przepisów rozporządzeń Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 883/2004 w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego (art. 12 ust. 1) oraz nr 987/2009 dotyczącego wykonywania rozporządzenia nr 883/2004 w sprawie koordynacji zabezpieczenia społecznego (art. 14 ust. 2), przy czym ocena w tym zakresie powinna uwzględniać wymagany obrót z prowadzonej działalności, osiągany w kraju delegowania na poziomie 25% całego jej obrotu. Dodał też, że jak trafnie podniesiono w wyroku Sądu Najwyższego z 10 grudnia 2014 r., II UK 92/14, w sprawie tego samego wnioskodawcy, skalę działalności przedsiębiorstwa na terytorium państwa oddelegowania najpełniej oddaje jego obrót krajowy stanowiący jednocześnie kryterium racjonalnie sprawdzalne, zaś pogląd o wadze tego kryterium można uznać za utrwalony i nadal aktualny.

Uwzględniając te poglądy, Sąd Najwyższy zauważył ponadto, że skoro wymagany jest obrót na poziomie 25% w kraju delegowania, a więc jednej czwartej całego obrotu, to odejście poniżej tak zakreślonej skali nie może być dowolne. Wymaganie „pogłębionej analizy” przypadku, w którym obrót krajowy przedsiębiorstwa plasuje się poniżej wskazanego poziomu (zgodnie z zaleceniami Poradnika praktycznego) nie oznacza co do zasady zniesienia tak określonego

poziomu obrotu, ale rodzi konieczność racjonalnego uzasadnienia ewentualnego odstępstwa od warunku zastrzeżonego obrotu w konfrontacji z pozostałymi wypracowanymi w orzecznictwie kryteriami. Co do zasady, obrót przedsiębiorstwa działającego od dłuższego czasu na rynku można oszacować na podstawie opublikowanych sprawozdań finansowych za poprzednie 12 miesięcy.

W ocenie Sądu Najwyższego, przede wszystkim konieczne jest zatem ustalenie w sprawie, jak kształtowały się proporcje obrotu krajowego do zagranicznego w roku poprzedzającym delegowanie (2011) oraz w roku delegowania (2012). Tylko taka perspektywa może bowiem stanowić podstawę do oceny, czy odwołująca się Spółka (działająca co najmniej od 2005 r.) prowadziła w okresie delegowania zainteresowanego znaczną część działalności w kraju delegowania.

Po ponownym rozpoznaniu sprawy Sąd Apelacyjny wyrokiem z dnia 25 marca 2015 r. oddalił apelację odwołującej się Spółki.

Sąd Apelacyjny stwierdził, że z ustaleń faktycznych dokonanych przez Sąd pierwszej instancji wynika, iż zainteresowany był zatrudniony wyłącznie w celu wykonywania pracy we Francji, a Spółka W. w spornym okresie osiągała na terenie Polski obrót zaledwie w wysokości 12-15%. Dodatkowo istniała także znaczna dysproporcja w zakresie liczby osób zatrudnionych w kraju i pracujących za granicą oraz w realizowaniu kontraktów w Polsce i za granicą. Co więcej, Spółka prowadzi działalność gospodarczą w zakresie pośrednictwa pracy i zajmuje się głównie delegacją pracowników do pracy za granicą, bo współpracuje z przedsiębiorstwami we Francji, w Niemczech i w Polsce. Działalność Spółki na terenie Polski ogranicza się w zasadzie tylko do zarządzania wewnętrznego i prowadzenia czynności administracyjnych. Zainteresowany był w istocie pracownikiem pracodawcy francuskiego i na jego rzecz świadczył pracę. Natomiast nie wykonywał bezpośrednio pracy na rzecz W. Sp. z o.o. i dlatego nie można w tym wypadku stwierdzić, aby pomiędzy stroną odwołującą się a zainteresowanym istniała bezpośrednia więź, albowiem Spółka przez okres delegowania tego pracownika do Francji nie miała wpływu ani na przebieg, ani na warunki jego zatrudnienia. Z kolei fakt, że administracja Spółki, kadry, księgowość i marketing prowadzone są w Polsce, gdzie odbywa się również cały proces rekrutacyjny i wydawane są

dokumenty związane z pracą, nie upoważnia do przyjęcia, że W. Sp. z o.o. prowadzi w kraju znaczną część działalności. Decydujące znaczenie ma bowiem generowanie co najmniej 25% obrotu w miejscu, gdzie znajduje się siedziba przedsiębiorstwa delegującego. Jakkolwiek taki próg nie wynika z aktów prawa powszechnie obowiązującego, tak ma racjonalne uzasadnienie w kontekście regulacji dotyczących zasad ustalania właściwego ustawodawstwa zakresie ubezpieczeń społecznych, szczegółowo powołanych przez Sąd Okręgowy.

W rezultacie Sąd Apelacyjny, stosując art. 12 i art. 13 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 883/2004 z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego (Dz.Urz. UE L 166 z 30.04.2004 r., s. 1; dalej „rozporządzenie 883/2004”) oraz art. 14 ust. 1 i 2 rozporządzenia nr 987/2009 z dnia 16 września 2009 r. dotyczącego wykonywania rozporządzenia (WE) nr 883/2004 w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego; Dz.Urz. UE L 284 z 30.10.2009 r., s. 1; dalej „rozporządzenie 987/2009”), uznał, że brak podstaw do przyjęcia w niniejszej sprawie, że zainteresowany w spornym okresie podlegał ustawodawstwu polskiemu.

Odwołująca się W. Sp. z o.o. w W. wniosła do Sądu Najwyższego skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego z dnia 25 marca 2015 r., zaskarżając ten wyrok w całości i zarzucając mu naruszenie art. 11 ust. 2 lit. a i art. 12 ust. 1 rozporządzenia 883/2004 oraz art. 14 ust. 1 i 2 i art. 19 ust. 2 rozporządzenia 987/2009, a także naruszenie przepisów postępowania, które miało istotny wpływ na wynik sprawy, mianowicie: art. 233 § 1 k.p.c. oraz art. 328 § 2 k.p.c. w związku z art. 391 k.p.c., art. 378 § 1 k.p.c. i art. 382 k.p.c.

Organ rentowy Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w W. wniósł o oddalenie skargi kasacyjnej oraz o zasądzenie od skarżącej kosztów zastępstwa procesowego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Oceniana skarga kasacyjna nie jest uzasadniona.

Sąd Najwyższy zauważył, że sformułowane w pkt I tej skargi zarzuty naruszenia prawa materialnego sprowadzają się w swej istocie do próby

zakwestionowania przyjętego przez Sąd Apelacyjny kryterium osiąganego przez agencję pracy tymczasowej obrotu (25%) na terenie Polski jako przesłanki decydującej o prowadzeniu znacznej działalności w kraju delegowania.

Odnosząc się do tego zarzutu, Sąd Najwyższy stwierdza przede wszystkim, że zaskarżony wyrok został wydany przez Sąd Apelacyjny w wyniku ponownego rozpoznania sprawy, które nastąpiło w efekcie uchylenia poprzedniego wyroku tego Sądu przez Sąd Najwyższy wyrokiem z dnia 10 grudnia 2014 r., II UK 84/14. W wyroku tym Sąd Najwyższy bardzo jednoznacznie stwierdził zaś (odwołując się do swojego wcześniejszego orzecznictwa), że skalę działalności przedsiębiorstwa na terytorium państwa oddelegowania najpełniej oddaje jego obrót krajowy stanowiący równocześnie kryterium racjonalnie sprawdzalne, zaś pogląd o wadze tego kryterium można uznać za utrwalony i nadal aktualny. Skoro wymagany jest obrót na poziomie 25% w kraju delegowania, a więc jednej czwartej całego obrotu, to odejście poniżej tak zakreślonej skali nie może być dowolne. Wymaganie „pogłębionej analizy” przypadku, w którym obrót krajowy przedsiębiorstwa plasuje się poniżej wskazanego poziomu (zgodnie z zaleceniami opracowanego przez Komisję Administracyjną na podstawie Decyzji nr A2 Praktycznego poradnika: „Ustawodawstwo mające zastosowanie do pracowników w Unii Europejskiej [UE], Europejskim Obszarze Gospodarczym [EOG] i Szwajcarii”) nie oznacza co do zasady zniesienia tak określonego poziomu obrotu, ale rodzi konieczność racjonalnego uzasadnienia ewentualnego odstępstwa od warunku zastrzeżonego obrotu w konfrontacji z pozostałymi wypracowanymi w orzecznictwie kryteriami. Co do zasady, obrót przedsiębiorstwa działającego od dłuższego czasu na rynku można oszacować na podstawie opublikowanych sprawozdań finansowych za poprzednie 12 miesięcy. Konieczne jest zatem ustalenie w sprawie, jak kształtowały się proporcje obrotu krajowego do zagranicznego w roku poprzedzających delegowanie (2011) oraz w roku delegowania (2012). Tylko taka perspektywa może bowiem stanowić podstawę do oceny, czy odwołująca się Spółka (działająca co najmniej od 2005 r.) prowadziła w okresie delegowania zainteresowanego znaczną część działalności w kraju delegowania.

Uwzględniając te wstępne rozważania, należy przyjąć, że Sąd Najwyższy, przekazując sprawę do ponownego rozpoznania, bardzo kategorycznie i

jednoznacznie przyjął, że podmiot delegujący zatrudnianych pracowników do pracy za granicą może być co do zasady uznany za pracodawcę zazwyczaj prowadzącego znaczną część działalności, inną niż działalność związana z samym zarządzaniem wewnętrznym na terytorium państwa członkowskiego, w którym ma swoją siedzibę, w rozumieniu przepisów rozporządzeń Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 883/2004 (art. 12 ust. 1) oraz nr 987/2009 (art. 14 ust. 2), jeżeli osiąga w kraju delegowania obrót z prowadzonej działalności na poziomie 25% całego jej obrotu. Nie może przy tym budzić wątpliwości, że pogląd ten stanowi wykładnię prawa będącego podstawą rozstrzygnięcia niniejszej sprawy.

Sąd Najwyższy w obecnym składzie przypomina zatem, że zgodnie z art. 398²⁰ k.p.c. sąd, któremu sprawa została przekazana, związany jest wykładnią prawa dokonaną w tej sprawie przez Sąd Najwyższy. Stwierdza ponadto, że problem związania sądu, przy ponownym rozpoznaniu sprawy, wykładnią prawa dokonaną przez Sąd Najwyższy był wielokrotnie rozstrzygany przez Sąd Najwyższy. W wyroku z dnia 25 marca 2004 r., III CK 335/02 (LEX nr 585801) Sąd Najwyższy wyjaśnił zaś, że naczelna zasada ustrojowa procesu cywilnego związania sądu ma fundamentalne znaczenie i z tego powodu nie mogą być akceptowane żadne od niej odstępstwa, poza wskazanymi w ustawie. Tak więc nie ulega wątpliwości, że sąd, któremu sprawa została przekazana, jest związany wykładnią prawa dokonaną w tej sprawie przez Sąd Najwyższy (por. także między innymi wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 9 lutego 2005 r., II CK 413/04, LEX nr 395075 oraz z dnia 8 października 2009 r., II CSK 180/09, LEX nr 536071).

Wypada również podkreślić, iż w wielu orzeczeniach Sąd Najwyższy jednoznacznie stwierdzał, że wykładnią prawa dokonaną przez Sąd Najwyższy jest związany nie tylko sąd, któremu sprawa została przekazana (art. 398²⁰ zadanie drugie k.p.c.), ale także podmiot wnoszący skargę, a w konsekwencji również Sąd Najwyższy rozpoznający taką skargę (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6 maja 2010 r., II PK 344/09, OSNP 2011 nr 21-22, poz. 271 oraz postanowienie z dnia 16 czerwca 2015 r., I CSK 864/14, LEX nr 1746416 i powołane tam orzecznictwo). Również w wyroku z dnia 21 maja 2010 r., II CSK 628/09 (LEX nr 602237) Sąd Najwyższy przyjął, że zasada związania wynikająca z art. 398²⁰ k.p.c. obowiązuje nie tylko sąd, ale i strony, które nie mogą skutecznie oprzeć skargi kasacyjnej – od

wyroku wydanego po ponownym rozpoznaniu sprawy – na podstawach sprzecznych z wykładnią prawa dokonaną przez Sąd Najwyższy.

W tym stanie rzeczy sprawy zarzuty podniesione w ocenianej skardze kasacyjnej należało uznać za niedopuszczalną, w świetle art. 398²⁰ k.p.c., próbę polemiki z poglądem Sądu Najwyższego i w rezultacie z rozstrzygnięciem Sądu Apelacyjnego. Zgodnie z tym poglądem, kryterium obrotu uznaje się natomiast za pierwszoplanowe, gdyż odnosi się ono do wszystkich państw Unii i w tym wyraża się jego uniwersalny walor jako jednakowego punktu odniesienia dla wszystkich adresatów (firm, przedsiębiorstw) z wielu różnych państw i wymaganie obrotu krajowego na poziomie 25% uznaje się za konieczne dla stwierdzenia znacznego prowadzenia działalności, natomiast pozostałe kryteria - uwypuklane w skardze, tj. miejsce siedziby pracodawcy delegującego i jego administracji, liczbę personelu administracyjnego obecnego w państwie członkowskim wysyłającym, miejsce rekrutacji pracowników delegowanych, miejsce zawierania umów, prawo któremu podlegają umowy zawarte z pracownikami - nie mogą kompensować braku najistotniejszego warunku uznania działalności za znaczną, tj. wielkości obrotu pracodawcy w kraju wysyłającym, który w sposób rzeczywisty oddaje skalę działalności przedsiębiorcy na tym rynku. Bezskuteczne są zatem argumenty skarżące, że konieczne była wnikliwa analiza powodów, dla których obrót krajowy nie przekroczył granicy 25%, w tym w szczególności wzięcie pod uwagę różnicy w sile nabywczej pieniądza i wynagrodzeniach występujących między Polską a krajami oddelegowania.

Mając na uwadze powyższe rozważania, wypada też stwierdzić, że w rozstrzyganej sprawie nie wystąpiły określone w ustawie przypadki przewidujące odstępstwa od zasady związania sądu. Również zarzuty skargi nie odnosiły się do kwestii nieprzesądzonych już w toku wcześniejszego postępowania przed Sądem Najwyższym. Tym samym należy przyjąć, że przy rozpoznaniu skargi kasacyjnej nie wystąpiły przesłanki uprawniające do odstąpienia od wykładni dokonanej we wcześniejszym wyroku Sądu Najwyższego (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 1 kwietnia 2015 r., I PK 205/14, LEX nr 1710345 oraz z dnia 17 maja 2016 r., I UK 171/15, LEX nr 2064224), jak i konieczność wystąpienia przez Sąd Najwyższy z pytaniem prawnym do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej.

Kierując się przedstawionymi motywami oraz opierając się na treści art. 398¹⁴ k.p.c., a w odniesieniu do kosztów postępowania kasacyjnego na podstawie art. 98 k.p.c. oraz § 11 ust. 1 pkt 2 w związku z § 12 ust. 4 pkt 2 i § 5 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu, Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji.